

Michał Studnik SVD¹

studnik@werbisci.pl

Misyjne Seminarium Duchowne w Pieniężnie

**Kształtowanie rozwoju intelektualnego,
psychicznego i kulturalnego kleryków
Misyjnego Seminarium Duchownego
Księży Werbistów**

Shaping Intellectual, Mental and Cultural Development of
Seminarists of the Divine Word Missionaries Seminary

Cytacja: Studnik M., 2021, *Kształtowanie rozwoju intelektualnego, psychicznego i kulturalnego kleryków Misyjnego Seminarium Duchownego Księży Werbistów*, Nurt SVD, t. 150, nr 2, s. 19-34

Streszczenie

Ogrom informacji dotyczących formacji intelektualnej oraz osobowościowo-kulturalnej w Misyjnym Seminarium Duchownym w Pieniężnie wymagałby napisania obszernej książki. W niniejszym artykule przytocza się jedynie najważniejsze informacje z ww. zakresu. Większą wagę położono na informacje nieznaną się we wcześniejszych publikacjach przedmiotu, a które dotyczą treści uznawanych w tym czasie za nowatorskie. Tytułem przykładu można tu wymienić: wysyłanie ponad 50 kleryków na dalsze studia do 11 krajów (na 3 kontynentach) albo przyjęcie ponad 80 kleryków z 19 krajów na studia w naszym seminarium. Trzeba tu wspomnieć o 30 klerykach i młodych braciach zakonnych, którzy udali się do 8 krajów zamorskich na kilkuletnią praktykę misyjną w ramach tzw. Programu Doświadczenia Zamorskiego (ang. OTP). Z kolei w zakresie nauki języków nowożytnych można wymienić m.in. obowiązkowy, intensywny, trzytygodniowy kurs języka angielskiego

¹ Ks. dr Michał Studnik SVD (ur. 1944). Przyjął święcenia kapłańskie w MSD w Pieniężnie (1970). Po studiach psychologii na KUL podjął w Pieniężnie pracę dydaktyczną i wychowawczą (1974-2020). Doktorat w 1983 roku. W 1997 został wybrany na Koordynatora Strefy Europejskiej SVD (w Mödling k. Wiednia). Był dyrektorem Wydawnictwa Verbinum (2003-2009).

prowadzony w grupach przez pracowników naukowych i *native speakerów* z Wydziału Anglistyki UAM w Poznaniu.

Słowa kluczowe: księży werbiści, misje, edukacja, formacja, wyższe seminarium duchowne, Pieniężno.

Abstract

The vast amount of information on intellectual as well as personality and cultural formation at the Missionary Theological Seminary in Pieniężno over the decades would require writing of a comprehensive book. This article presents only the more important information from the above-mentioned scope. More importance was placed on information that was not found in previous publications concerning the subject, but which were innovative at that time. Examples include: sending more than 50 seminarians for further studies to 11 countries (on 3 continents), or accepting more than 80 seminarians from 19 countries to study at our seminary. A related group were seminarians and young religious brothers who went, as part of the so-called Overseas Training Program (OTP), for several years of missionary practice. There were (in just one decade) a total of 30 who went to 8 overseas countries. However, in the field of learning modern languages, one can mention compulsory and intensive three-week English language course conducted in groups by research workers and native speakers from the Faculty of English at Adam Mickiewicz University in Poznań.

Keywords: Divine Word Missionaries, mission, education, theological seminary, Pieniężno.

Wstęp

W ramach obchodów 100-lecia Domu Misyjnego św. Wojciecha w Pieniężnie (1920-2020) prezentujemy różne aspekty jego życia i działalności – m.in. Misyjne Seminarium Duchowne Księży Werbistów, które mieści się w nim od 70 lat. Powinniśmy przy tym pamiętać, że Wyższe Seminarium Duchowne polskich werbistów zostało zapoczątkowane nie w 1948 roku, a 12 lat wcześniej – i nie w Pieniężnie, a w Chłudowie w 1936 roku. Warto o tym pamiętać, gdyż początki, fundamenty jakiejś instytucji często wpływają na późniejszy jej rozwój. Chciałbym się jednak skoncentrować na owym 70-leciu Seminarium, zwłaszcza na tzw. formacji intelektualnej, a także na rozwoju psychicznym i kulturowym kształtowanym w naszym Seminarium (Piskorek, 2020, s. 21-34).

Studenci i wykładowcy

Od 1948 roku do dnia dzisiejszego przewinęło się przez nasze Seminarium 1287 alumnów (a gdyby liczyć „od założenia seminarium”, to liczba ta wzrosłaby do 1343). Nie jest to jednak liczba absolwentów, lecz liczba przyjętych do naszego Seminarium, wśród których byli nie tylko werbistowscy alumni z Polski i z różnych krajów, ale i kandydaci do kapłaństwa z innych zgromadzeń zakonnych, a mianowicie: polscy kombonianie, klaretyni i klerycy ukraińskiego zgromadzenia misyjnego św. Andrzeja Apostoła. Do tej pory przewinęło się przez MSD ponad 80 studentów werbistowskich z 19 krajów, w tym ze Słowacji 13, z Ukrainy 12, z Indonezji 10, z Białorusi 8, z Rosji 7, z Togo 5, z Indii i Wietnamu po 3, z Chorwacji i Ghany po 2 oraz z Węgier, Wielkiej Brytanii, USA, Chin, Filipin, Paragwaju, Brazylii i Papui Nowej Gwinei po 1 (zob. *Księga kleryków*).

Należy tu też przynajmniej wspomnieć o tym, że zwłaszcza w ostatnich minionych 40 latach z naszego Seminarium wysłaliśmy do innych krajów kilkudziesięciu kleryków celem liczebnego zasilenia werbistowskich Seminarium Duchownych (oraz fakultetów teologicznych). Tylko w pierwszym jedenastoleciu funkcjonowania tej praktyki wyjechało na dalsze studia seminaryjne 51 kleryków, w tym do Niemiec i Austrii po 11, do Kanady 7, do USA 6, do Japonii 5, do Paragwaju i Brazylii po 3, do Argentyny, Wielkiej Brytanii po 2 i do Hiszpanii 1. W tym samym dziesięcioleciu (1980-1990) 28 kleryków i 2 braci zakonnych w ślubach czasowych wyjechało na kilkuletnie doświadczenie misyjne do krajów zamorskich na tzw. OTP². Konkretnie: na Tajwan wyjechało 6, do Papui Nowej Gwinei 5, do Ghany i Argentyny po 4, do Meksyku, Paragwaju i Zairu po 3 i do Brazylii 2.

Jeżeli chodzi o wykładowców, to w pierwszych kilkunastu powojennych latach dydaktyką zajmowało się kilku ojców (na samym początku było ich nawet tylko 5), ale już pod koniec lat 50. XX w. po ukończeniu studiów specjalistycznych na KUL-u zaczęli przychodzić do Pieniężna ojcowie z doktoratami: o. Józef Seyda (historia Kościoła), o. Feliks Gosieniecki (teologia moralna), o. Feliks Zapłata (teologia dogmatyczna), o. Teofil Chodzidło (docent nauk etnologicznych i religioznawczych, po studiach na Uniwersytecie Fryburskim, w Szwajcarii). Na początku lat 60. przybyło nam wielu kolejnych wykładowców (i stopniowo też doktorów), głównie po studiach na KUL-u,

² OTP – skrót od ang. *Overseas Training Program* (Program Doświadczenia Zamorskiego), programu funkcjonującego w zgromadzeniu werbistów od połowy lat 70. ubiegłego wieku.

ATK i UAM w Poznaniu – po kierunkach nie tylko teologicznych, ale i filozoficznych, humanistycznych (filologie) i przyrodniczych (antropologia fizyczna na UAM). Liczebność kadry pedagogicznej w skali jednego roku oscylowała wokół 30 wykładowców, przy czym stosunek liczbowy wykładowców-werbistów do niewerbistów wykładających w naszym Seminarium wynosił około 2:1 (Piskorek i Studnik, 1991, s. 101-110).

Gdy z powodu zbyt wielkiej liczby kleryków w Pieniężnie, tzn. w latach 1982-1998³, dwa pierwsze lata studiów odbywały się w Domu św. Krzyża w Nysie (a dokładniej – we Wspólnocie Dobrego Pasterza stanowiącej poniekąd część Domu św. Krzyża), wówczas liczba wykładowców całego Seminarium znacząco wzrosła. W Pieniężnie natomiast w latach 90. zeszłego stulecia i w pierwszej dekadzie obecnego angażowano też (ze względów językowych) wykładowców z Niemiec, którzy w języku angielskim prowadzili liturgikę / dogmatykę (o. dr Hermann Gräf SVD) lub katechetykę (dr Egon Spiegel), a także po polsku – zajęcia z filozofii indyjskiej (o. dr Stanisław Kuśmierz SVD).

Warto w tym miejscu wspomnieć, że nasze Seminarium nie tylko korzystało z wykładowców z innych seminariów duchownych oraz uniwersytetów. Nierzadko nasi wykładowcy byli i są proszeni o prowadzenie zajęć w innych seminariach (pomijam tu naszych wykładowców, którzy etatowo wykładają czy to na KUL-u, czy na UKSW, czy też na UWM w Olsztynie). W latach 80. ubiegłego wieku okresowo, w zastępstwie, zajęcia z psychologii ogólnej w WSD diecezji opolskiej wykładał o. Michał Studnik, a przez 19 lat zajęcia z religio-logii w Seminarium ełckim prowadził śp. o. dr Józef Węclawik (który wcześniej, bo w latach 1992-1995, wykładał filozofię religii w Instytucie Katechetycznym w Baranowiczach na Białorusi). Warto przy tej okazji dodać, że o. Węclawik mógł się poszczycić bogatą działalnością naukową na kongresach w Rosji, a mianowicie: na Kongresie Maryjnym i Mariologicznym w Irkucku w roku 2000 i 2016, ponadto na Kongresie Teologów Europy Środkowej w Moskwie (2015) oraz wykładami w Instytucie św. Tomasza i na Uniwersytecie Prawosławnym. W roku 2018 był współorganizatorem oraz prelegentem na Wszechrosyjskim Zjeździe Młodzieży Katolickiej w Irkucku i Bajkalsku⁴.

³ Ze względu na to przeniesienie dwóch pierwszych lat studiów seminaryjnych z Pieniężna do Nysy będziemy omawiać dane zagadnienie jako całość, tzn. występujące w całym naszym seminarium – w Pieniężnie i w Nysie.

⁴ Wszystkie podane tu informacje dotyczące działalności naukowo-dydaktycznej śp. o. J. Węclawika poza Pieniężnem zostały oparte na jego odręcznej notatce przygotowanej dla potrzeb niniejszej publikacji.

Skoro mowa o uczestnictwie naszych dawnych i obecnych wykładowców w międzynarodowych (europejskich i światowych) kongresach i sympozjach, to należy tu wymienić aktywną działalność w tym zakresie ojców: śp. o. dr. Bernarda Wodeckiego, o. prof. Andrzeja Bronka, o. prof. Henryka Zimonia, o. prof. Leonarda Górki, o. prof. Jacka Jana Pawlika, czy też o. dr. Michała Studnika.

W Seminarium elbląskim patrologię i historię Kościoła przez szereg lat wykładał o. dr. Janusz Brzozowski, a wcześniej przez 4 lata w tymże Seminarium przedmioty biblijne wykładał o. dr. Szczepan Szpyra. Nie można też pominąć faktu prowadzenia przez szereg lat zajęć na fakultecie teologicznym w Sankt Augustin (Niemcy) przez śp. o. dr. hab. Waldemara Wesołego (zajęcia z socjologii oraz katolickiej nauki społecznej) oraz o. dr. Michała Studnika z przedmiotów psychologicznych.

Gremia naukowe wykładowców

Dnia 10 września 1957 roku w Seminarium powołano do istnienia Radę Pedagogiczną, która istnieje do dnia dzisiejszego (*Protokół nr 1...*). W pierwszych latach jej istnienia zobowiązano się, że w każdym semestrze powinny odbyć się co najmniej trzy posiedzenia.

We wrześniu 1960 roku, na wniosek śp. o. Bolesława Ciszka, Rada Pedagogiczna podjęła decyzję, by grono pedagogiczne Seminarium odbywało w ciągu roku kilka razy swoje wewnętrzne sesje naukowe (nie wiadomo nam, z jakich przyczyn tę uchwałę wprowadzono w życie dopiero 9 lat później, tj. w roku akademickim 1969/70). Na podstawie protokołów z tych sesji trzeba powiedzieć, że ta forma wzajemnego doksztalcania była bardzo częsta. Na niektóre posiedzenia sesji zapraszano profesorów uniwersyteckich (zazwyczaj z KUL-u, ale też np. prof. Włodzimierza Fijałkowskiego z Łodzi oraz polskich i zagranicznych misjonarzy, którzy poruszali różne problemy metodologiczne związane z pracą w misjach). Sesje szybko weszły w fazę współpracy z analogiczną praktyką istniejącą już w WSD Archidiecezji Warmińskiej *Hosianum*. Prawdopodobnie jednak względy praktyczne związane z dojazdami wykładowców z Olsztyna do Pieniężna i pieniężeńskich wykładowców do Olsztyna, nie pozwoliły na długi żywot tej współpracy (Śliwka, 1986, s. 267nn).

W roku 1979 z polecenia ówczesnego generalnego sekretarza ds. studiów o. Petera McHugh SVD powołano Radę ds. Studiów, która w pierwszej kadencji liczyła czterech, a od drugiej kadencji pięciu

wykładowców. Jej zadaniem było: 1) czuwać nad *ordo studiorum*, 2) przygotować agendy posiedzeń Rady Pedagogicznej oraz 3) wspomagać i zastępować dyrektora studiów podczas jego nieobecności (Śliwka, 1986, s. 267nn).

Program nauczania

Do połowy lat 60. zeszłego stulecia obowiązywał werbistowski system studiów, program nauczania oraz oceniania. Oznaczało to, że całe studia podzielone były na trzy etapy: najpierw było to trwające rok tzw. *propedeuticum filozofii* (kurs wyrównawczy), po nim następowały dwa lata filozofii i wreszcie ostatnia część studiów – cztery lata teologii (co w sumie dawało 8 lat studiów). Główne przedmioty filozoficzne i teologiczne były wykładane i egzekwowane (egzaminami semestralnymi) w języku łacińskim. Na zajęciach wszystkich podstawowych dyscyplin filozofii klasycznej opierano się na podręczniku Carolo Boyera, *Cursus philosophiae: ad usum seminariorum* (1937). Niektórzy wykładowcy posługiwali się również dwutomowym podręcznikiem Iosephusa Gredta, *Elementa philosophiae* (1961). Na zajęciach teologii moralnej korzystano z czterotomowego podręcznika Hieronymusa Noldina, *Summa Theologiae Moralis* (1904), natomiast do egzaminów z teologii dogmatycznej trzeba było mieć dobrze opanowane cztery tomy podręcznika autorstwa Franciscusa Diekampa, *Theologiae dogmaticae manual* (1947). Po ukończeniu zajęć z filozofii, teologii fundamentalnej, teologii moralnej i teologii dogmatycznej miały miejsce komisyjne egzaminy klauzurowe (pisemne lub ustne). Język łaciński stopniowo zanikał w naszym Seminarium w połowie lat 60. XX wieku, gdy na wykładach z logiki ogólnej śp. o. Alojzy Motyka zaczął korzystać z opublikowanego w języku polskim podręcznika logiki Mariana Kowalewskiego (1959). Z kolei o. dr Feliks Zapłata niektóre traktaty wykladał w oparciu o *Dogmatykę katolicką* autorstwa ks. prof. Wincen-tego Granata (1959-1964), a traktat mariologiczny na podstawie dzieła o. prof. Bernarda Przybylskiego O.P., *Gratia plena* (1965)⁵.

Na świadectwach (w języku łacińskim) obowiązywała rzymska dziesięciostopniowa skala ocen (do 27.06.1958 – dwunastostopniowa skala ocen). Ostatecznie, gdy z początkiem roku akademickiego 1971/72 Seminarium wprowadziło indeksy, przeszło się definitywnie na obecną skalę czterostopniową (2-5).

⁵ Język łaciński był wcześniej językiem wykładowym jedynie dla przedmiotów filozoficznych, dla teologii moralnej i teologii dogmatycznej.

Od początku lat 60. delegacje kleryków brały udział w licznych sympozjach naukowych odbywających się czy to w seminariach duchownych, czy też na różnych uniwersytetach. Zdarzało się też, że zdobywali wysokie lokaty na konkursach (np. biblijnych) lub w zawodach sportowych.

W czasie siedemnastoletniego istnienia naszego *Philosophicum* w Nysie (1981-1998) dla kleryków wybijających się w danej dziedzinie nauki wprowadzono, z inicjatywy o. Michała Studnika, instytucję tzw. Indywidualnego Toku Studiów (ITS). Na posiedzeniu Rady Pedagogicznej wykładowca lub dyrektor studiów rekomendował kandydata do tej formy odbywania studiów w zakresie przedmiotu, w którym kleryk wykazywał szczególne uzdolnienia. Jeśli kandydat uzyskał odpowiednie poparcie Rady, wówczas wyznaczano wykładowcę na opiekuna danego ITS, który też opracowywał szczegółowy program przebiegu tej formy studiów. W istocie program ten uwzględniał szczególne uzdolnienia w danej dziedzinie (np. w filozofii, informatyce, a nawet dramaturgii [Mariusz Kozubek]); w praktyce oznaczało to dosyć dużo dodatkowej pracy dla zainteresowanego kleryka. Od czasu do czasu wykładowca-opiekun referował Radzie Pedagogicznej przebieg danego ITS-u. Program ITS-u miał swój regulamin uchwalony przez Radę Pedagogiczną, którego strony starały się przestrzegać. Podczas 17 lat funkcjonowania ITS-u przyznano go kilkunastu klerykom.

W tym samym okresie w Nysie, na wniosek o. M. Studnika (ówczesnego dyrektora studiów), wprowadzono do programu nauczania przedmiot o nazwie „Wybrane zagadnienia z literatury religijnej i języka polskiego” (prowadzone przez polonistki: najpierw przez mgr Kornelię Czaję, a później przez mgr Halinę Daciów), konwersatoria (z filozofii, historii Kościoła i psychologii) oraz zajęcia praktyczne z informatyki wraz z podstawami programowania. Te ostatnie zajęcia prowadzili specjaliści dużej firmy informatycznej „ZETO” z Wrocławia.

Od 28 sierpnia 2000 roku, gdy nasze Seminarium zostało formalnie włączone w struktury UWM w Olsztynie, obowiązuje nas uniwersytecki program nauczania (tzn. przedmioty z ich wymiarem godzin, praktyki, administracyjne wymagania itp.). Jednak w programie nauczania możemy stosować, jako monograficzne, 10 przedmiotów z zakresu etnologii, religioznawstwa, misjologii, antropologii kulturowej i chorób tropikalnych. Ta grupa przedmiotów, zwana u werbistów umownie „Propria SVD”, związana jest ze specyfiką religioznawczą i kulturową pracy w misjach, do której klerycy werbistowscy się przygotowują. Przedmioty te nie są przedmiotami dodatkowymi względem

Ramowego Planu Zajęć obowiązującego studentów na Wydziale Teologii UWM, a jedynie zastępują inne przedmioty monograficzne występujące w ogólnym programie nauczania na Wydziale.

Od roku 2000 nasz program nauczania obejmuje 69 przedmiotów (w tej liczbie mieszczą się 3 rodzaje praktyk⁶, a trzy z ujętych przedmiotów liczą tylko kilka godzin wykładowych⁷. Wszystkie te przedmioty są rozłożone na 6 lat studiów kończonych stopniem magistra).

Nauka języków obcych w Seminarium

Wbrew pozorom zagadnienie nauki języków obcych w seminarium wcale nie było proste, a to z powodu częstych zmian, które miały poprawić stan akwizycji języków klasycznych, czyli łaciny i greki, ale również języka hebrajskiego. Dobra znajomość języka łacińskiego była konieczna, ponieważ główne przedmioty na filozofii i teologii wykładane były właśnie w tym języku. W roku akademickim 1968/69 zredukowano tygodniowy wymiar godzin łaciny z 5 do 3 godzin na tzw. latach „filozoficznych” (Sliwka, 1986, s. 270).

Należy tu podkreślić, że już w roku akademickim 1957/58 postanowiono rozszerzyć godzinowo zajęcia języków nowożytnych (głównie języka niemieckiego)⁸. Lektoraty kończyły się egzaminem. Od roku akademickiego 1964/65 wprowadzono lektoraty języka angielskiego i francuskiego oraz utworzono również zakład lingwistyczny zaopatrzone w odpowiednie podręczniki tudzież materiały pomocnicze do nauki języków obcych i gdzie można było, na miejscu,

⁶ Pierwszą praktykę pedagogiczną mają klerycy we wrześniu po IV roku studiów i jest prowadzona w przedszkolu lub w szkole podstawowej. Druga praktyka pedagogiczna obowiązuje kleryków po V roku studiów i przebiega w klasach szkoły średniej (liceum lub technikum). Trzecia praktyka to tzw. duszpasterska (lub diakońska) i polega na prowadzeniu różnych praktyk duszpasterskich w parafiach w okresie od Środy Popielcowej do Wielkanocy włącznie. Dokładny harmonogram i plan zajęć praktycznych musi być szczegółowo opracowany przez pastoralistę danego seminarium duchownego i zatwierdzony przez wyznaczonego wykładowcę.

⁷ Są to: Ochrona własności intelektualnej, Ergonomia i Etykieta. Wszystkie te przedmioty mają wymiar 4 godzin.

⁸ Owo „uprzywilejowanie” języka niemieckiego jako lektoratu było spowodowane tym, że niektórzy (zwłaszcza starsi ojcowie) dobrze znali niemiecki, natomiast – w tym czasie – nie było nikogo w seminarium i w jego okolicy, kto mógłby poprowadzić lektorat języka angielskiego.

z nich korzystać. 17 maja 1962 roku Rada Pedagogiczna zaleciła nawet zadawanie lektur w językach obcych.

Przez dziesięciolecia w porządku dziennym wyznaczony był czas dla kleryków (od 16:30 do 17:00) na *conversatio in linguis externis* (konwersacja w językach obcych). Na początku lat 70. utworzono w seminarium laboratorium językowe. Od roku 1981 przez szereg lat organizowano dla kleryków uczących się języka niemieckiego kursy tego języka w naszym domu w Tirschenreuth w Bawarii (Śliwka, 1986, s. 271). Dla analogicznej grupy kleryków studiujących filozofię w Nysie zorganizowano kurs w Niemczech (w domu rekolekcyjnym blisko Görlitz), a zimą obóz języka angielskiego (dla chętnych) w Zakopanem.

Jeżeli chodzi o Nyse, to należy dodać, że oprócz dwuletniego lektoratu języka angielskiego⁹ każdy kleryk studiujący w Nysie odbywał obowiązkowo trzytygodniowy wakacyjny intensywny kurs języka angielskiego (8 godz. dziennie – w tym popołudniu zespołowe odrabianie zadanych ćwiczeń domowych) prowadzony w kilku grupach (5–8) przez pracowników naukowych Instytutu Filologii Angielskiej UAM w Poznaniu. W niektórych latach jako lektorzy, tzw. *native speakers*, pracowali nauczyciele urodzeni w USA lub w Wielkiej Brytanii, będący również pracownikami naukowymi Filologii Angielskiej UAM w Poznaniu. Wtedy też wprowadzono msze święte odprawiane w jęz. angielskim – z wszystkimi czytaniem, modlitwą wiernych i angielskimi śpiewami ludu włącznie.

Zajęcia pozadydaktyczne

W połowie lat 60. XX wieku z inicjatywy ówczesnego dyrektora studiów o. Bolesława Gielaty, wprowadzono tzw. „politechnizację”, czyli podstawowe ćwiczenia zawodu – elektryka, ślusarza połączone z kowalstwem, mechanika samochodowego, malarza pokojowego. Zajęcia te, w tych czterech grupach zawodowych, były prowadzone przez naszych braci zakonnych zaprawionych doskonale w danym zawodzie, a odbywały się w naszych pieniężnińskich warsztatach w wolne od nauki czwartki. Miały one na celu nauczyć przyszłych misjonarzy podstaw wykonywania danego zawodu, co powinno być przydatne w ich przyszłej pracy misyjnej. Niestety, po roku funkcjonowania politechnizacja została usunięta z praktyki. Stało się to wskutek zdecydowanego i bardzo emocjonalnego wyrażenia swojego

⁹ Zajęcia lektoratu języka angielskiego w Nysie prowadziła anglistka dojeżdżająca z Raciborza, mgr Krystyna Romaniak.

niezadowolenia przez kilku kleryków, którzy mieli dopiero rozpocząć tę praktykę. Ci sami oponenti kilka lat później pisali z misji, jak bardzo żałują, że nie mieli owej politechnizacji, gdyż pewne umiejętności rzemieślnicze niezwykle by się im przydały.

Dysputy filozoficzne i Dzień św. Tomasza z Akwinu

Realizując wskazania zawarte w rzymskim *Ratio Studiorum* mówiące, że w nauczaniu filozofii w seminariach duchownych należy opierać się na filozofii scholastycznej św. Tomasza z Akwinu (na tzw. tomiźmie), w dzień jego liturgicznego wspomnienia (28 II) powinno się organizować akademie ku jego czci. W latach 50. organizowano tego dnia klasyczne dysputy filozoficzne według scholastycznego wzorca. Na przełomie lat 50. i 60. dysputę filozoficzną zastąpiono wykładami naukowymi (nie zawsze filozoficznymi), na które zapraszano profesorów uniwersyteckich lub intelektualistów z innych instytucji naukowych (Piskorek i Studnik, 1991, s. 108n)¹⁰.

Ta praktyka utrzymywała się w Pieniężnie do czasu przeniesienia tzw. „filozofii” do Nysy w 1982 roku, gdzie ten honorujący św. Tomasza z Akwinu zwyczaj był kultywowany aż do powrotu „filozofii” do Pieniężna, tzn. w roku akademickim 1998-99.

Przy tej okazji warto też wspomnieć o istnieniu w naszym *Philosophicum* w Nysie „Koła Filozoficznego Alumnów MSD”, którego kuratorem był ks. prof. dr hab. Andrzej Bronk SVD, a prezesem al. Tomasz Barankiewicz SVD (*Informator studiów* 1986, s. 22).

Akcje ożywiające tzw. ducha misyjnego

Na początku lat 60. postanowiono uhonorować Niedzielę Misyjną organizowaniem w tym dniu specjalnej akademii misyjnej. Zwyczaj ten zanikł wraz z wprowadzeniem na początku lat 70. wyjazdów

---

¹⁰ Oprócz organizowania gościnnych wykładów naukowych w Dzień św. Tomasza z Akwinu, zapraszano również interesujących ludzi z prelekcjami z innych okazji. Wśród prelegentów byli np. pisarze (Jerzy Zawieyski, Jan Dobraczyński, Maria Zientara-Malewska), aktorzy, naukowcy różnych dziedzin. Owe wykłady okolicznościowe zostały zazwyczaj wymieniane w sprawozdaniach rocznych przygotowanych na inaugurację roku akademickiego przez dyrektorów studiów czy to w Pieniężnie, czy też w Nysie.

wszystkich kleryków na Tydzień Misyjny do różnych parafii w Polsce¹¹. Na ogół klerycy wyjeżdżali we dwóch, ale do większych parafii do dwóch lub trzech kleryków dołączał jeden ojciec – do głoszenia kazań i prowadzenia nabożeństw misyjnych.

Ożywienie działalności sportowej

W drugiej połowie lat 70. ówczesny wiceprefekt, o. M. Studnik, celem podniesienia kondycji fizycznej kleryków wprowadził obowiązkowe ćwiczenia w jednej z trzech dyscyplin sportu – piłki nożnej, piłki siatkowej lub lekkoatletyki. Zajęcia te odbywały się w czwartkowe popołudnia i były prowadzone przez nauczyciela wychowania fizycznego z piątnieńskiego liceum ogólnokształcącego. W każdy czwartek trenowała inna grupa sportowa, tzn. w jeden czwartek ćwiczyła grupa piłkarzy, w następny grupa siatkarzy, w trzeci czwartek grupa lekkoatletyczna.

Samorząd kleryków i gazetka klerycka

Krótko po mianowaniu o. M. Studnika pierwszym wiceprefektem kleryków (w 1974 roku) został utworzony Samorząd kleryków. Do tej pory byli po części nominowani, po części wybierani tzw. seniorzy, np. poszczególnych lat (tzw. kursów), pracy, sportu, jadalni itp. *Novum* polegało na tym, że klerycy mieli swój samorząd, który mógł postulować lub domagać się określonych zmian, a ich delegat mógł, z kleryckiego wyboru, uczestniczyć w Kapitulie Domowej, a także w Kapitulie Prowincjalnej. Opracowano Statut Samorządu Kleryków, który regulował wszelkie prawa i obowiązki samorządu. W skład tegoż samorządu wchodził: Dziekan (wybierany przez samorząd), seniorzy poszczególnych kursów (wybierani przez kleryków poszczególnych kursów), senior pracy, senior jadalni, senior sportu i senior kultury (impres kulturalnych). Razem samorząd liczył 11 członków.

---

¹¹ Ta forma apostołstwa misyjnego w naszym seminarium, ze względu na rozmiary (każdorazowy wyjazd na Tydzień Misyjny kilkudziesięciu kleryków), różnorodność środków przekazu (katechezy, kazania i nabożeństwa misyjne, filmy, przezrocza, ulotki, zdjęcia itp.), wielomiesięczne przygotowania się do wystąpień podczas Tygodnia Misyjnego – zasługiwałaby na obszerniejszą i oddzielną publikację.

W tym samym czasie zaczęła ukazywać się też gazetka klerycka „Po prostu”. Teksty, czasami ze zdjęciami, były wywieszane na kleryckiej tablicy ogłoszeń i były w pełni autonomiczne.

Kontakty międzyseminaryjne i formy rozwoju artystycznego

Rozwojowi talentów artystycznych (czy to muzycznych, wokalnych, scenicznych, czy nawet kabaretowych) u naszych kleryków studiujących zarówno w Pieniężnie, jak w Nysie, sprzyjały różnego rodzaju przedsięwzięcia nienaukowe, jak np. imprezy z okazji wspomnienia liturgicznego św. Mikołaja, „śledziowe” (na zakończenie karnawału), tzw. „Święto rodzinne” oraz wzajemne odwiedziny koleżeńskie alumnów (wraz z moderatorami) olsztyńskiego *Hosianum* i werbistowskiego Misyjnego Seminarium Duchownego. Te ostatnie zostały zainicjowane na początku drugiej połowy lat 60. przez ówczesnych rektorów obu seminariów (a zaprzyjaźnionych od czasu wspólnie odbytych studiów teologicznych na KUL-u), a mianowicie ks. dra Henryka Gulbinowicza (późniejszego arcybiskupa i kardynała) oraz o. dr. Feliksa Gosienieckiego SVD¹².

W diecezjalnych i zakonnych seminariach duchownych funkcjonują zazwyczaj chóry męskie oraz, rzadziej, chorały gregoriańskie. Mają one na celu, z jednej strony, uświetnić różne uroczystości liturgiczne, a z drugiej – wykształcić u kleryków wrażliwość na piękno muzyki w wykonaniu zespołowym. Pod tym względem najbogatszą historię miał w naszym seminarium czterogłosowy chór seminaryjny. Początki jego istnienia znajdujemy już w latach 50. XX wieku, a jego likwidacja przypada na rok 1992 (wraz ze śmiercią o. Franciszka Folka). W niektórych latach tworzone *ad hoc* zespoły dwu, trzygłosowe dla ubogacenia niektórych nabożeństw, np. *Stabat Mater* w wieczór Wielkiego Piątku. Przez blisko 10 lat (1984-1993) w naszym Studium Filozoficznym w Nysie funkcjonował również chór kleryków założony i prowadzony przez o. Alfonsa Boniewiczza SVD. Po śmierci o. Boniewiczza (23. maja 1992) prowadzenia chóru kleryckiego podjął się ówczesny (i aktualny) dyrygent chóru parafii werbistowskiej Matki Boskiej Bolesnej w Nysie

¹² Te coroczne odwiedziny obu Seminariów, które miały miejsce zazwyczaj 19 marca – w uroczystość św. Józefa, patrona *Hosianum* – odbywały się w Olsztynie, jesienią natomiast w Pieniężnie. Od kilku lat, te ze wszech miar korzystne kontakty, zostały poszerzone o Seminarium Duchowne w Elblągu, Ełku i Bydgoszczy. Miejsce tych poszerzonych spotkań (zazwyczaj w pierwsze dni maja) stało się Pieniężno.

pan dr Mariusz Drożdżał będący równocześnie pedagogiem w nyskiej Państwowej Szkole Muzycznej I i II stopnia.

Od początku lat 50. do drugiej połowy lat 60. zeszłego wieku każdą sumę niedzielną i w uroczystości kościelne uświetniał swym śpiewem seminaryjny chorał gregoriański. Obowiązkowo należy też wspomnieć o występach kleryckiej orkiestry dętej, której czas istnienia zbliżony był do czasu istnienia chóru seminaryjnego, tzn. od początku lat 50. do czasu śmierci o. Franciszka Folka SVD (7.05.1992) – ostatniego dyrygenta orkiestry i chóru.

Rozwojowi zmysłu muzycznego kleryków służyły również dwie inicjatywy, w których występowali głównie klerycy. Jedną były tzw. *Cecyliady*, czyli doroczne imprezy obchodzone we wspomnienie liturgiczne św. Cecylii, patronki muzyki kościelnej (22 grudnia), będące przeglądem wszystkich grup muzycznych (oraz solistów) działających na terenie Seminarium, zatem m.in. chóru seminaryjnego, chorału, orkiestry dętej, solistów instrumentalnych itp. W niektórych latach zapraszano na te imprezy (również w charakterze występujących) zespoły muzyczne dzieci i młodzieży z Pieniężna i okolicy¹³.

W drugiej połowie lat 60. pojawiły się w seminarium pieniężnińskim występy kleryckiego zespołu gitarowego. Później zespół gitarowy został zastąpiony cieszącym się wielką popularnością zespołem w stylu południowoamerykańskim, *Querido Mathias*, składającym się w większości z alumnów, którzy odbyli kilkuletnią praktykę OTP w krajach Ameryki Południowej¹⁴.

Ciekawą i ze wszech miar mądrą inicjatywę w ramach edukacji muzycznej wprowadził w początkach drugiej połowy lat 60. (jako nowy rektor i wykładowca liturgiki oraz muzyki kościelnej) o. Władysław Kowalak¹⁵. Inicjatywa ta stawiała sobie za cel, aby każdy kleryk, jako późniejszy duszpasterz-misjonarz, potrafił w razie potrzeby przygotować na instrumencie klawiszowym dowolną nieznaną pieśń lub utwór, które miałby wykonać czy to on sam, czy też jego parafianie. W praktyce wyglądało to tak, że w salach wykładowych i w auli ustawiono po jednym instrumencie klawiszowym (fortepiany, pianina

¹³ *Cecyliady* były również organizowane w Nysie w Studium Filozoficznym przez 10 pierwszych lat jego istnienia.

¹⁴ Zespół *Querido Mathias* występował w strojach Indian południowoamerykańskich, grając na oryginalnych instrumentach, których jeszcze obecnie używają Indianie Ameryki Południowej. Zespół ten wydał kilka kaset i płyt ze swoimi nagraniami, które cieszyły się dużym popytem.

¹⁵ Kilka lat później o. Kowalak został wykładowcą i profesorem misjologii na ATK (później na UKSW) w Warszawie.

lub fisharmonie), do których o. rektor wyznaczył (wraz z określeniem czasu przeznaczanego na ćwiczenia) poszczególnych kleryków.

Inną interesującą inicjatywą muzyczną, funkcjonującą w MSD w Pieniężnie, były pod koniec lat 70. zeszłego stulecia comiesięczne (organizowane w ówczesnej auli) „koncerty stereo”, przeznaczone dla zainteresowanych muzyką klasyczną. Każde spotkanie muzyczne składało się z dwóch części. Pierwszą stanowiło merytoryczne wprowadzenie na temat kompozytora i danego utworu (przygotowane przez ówczesnego kleryka, Henryka Grzędziela); drugą – wysłuchanie samego koncertu nagranych w wysokiej jakości systemie stereo.

Godnymi odnotowania są jeszcze dwie podjęte w Misyjnym Seminarium Duchownym inicjatywy.

Pierwsza, rozwijana w Nysie, dotyczyła alumnów I roku studiów. Jesienią, w któryś wolny czwartek, klerycy zapoznawali się dosyć szczegółowo z bogatymi zbiorami Powiatowego Muzeum w Nysie (dawnego pałacu biskupów wrocławskich), średniowieczną farą (obecnie bazyliką) św. św. Jakuba Młodszeo i Agnieszki oraz z cennym zabytkiem baroku, jakim jest kościół, pw. św. Apostołów Piotra i Pawła, połączony dawniej z kompleksem klasztorno-szpitalnym zakonu bożogrobców. Ten historyczny kompleks w latach 1950-1997¹⁶ mieścił w swych murach Wyższe Seminarium Duchowne Diecezji Opolskiej. Wiosną z kolei, również w czwartek, organizowany był całodniowy wyjazd do Opola, celem którego było w miarę dokładne (dzięki przewodnikom) zapoznanie się z głównymi zabytkami Opola, a zatem z katedrą opolską św. Krzyża, Muzeum Diecezjalnym, kościołem oo. franciszkanów (znanym szerzej dzięki krypcie mieszczącej groby Piastów Śląskich). Na końcu tej wycieczki było zazwyczaj zwiedzanie skansenu Ziemi Opolskiej na obrzeżach Opola.

Druga inicjatywa miała na celu zapoznać kleryków z założeniami i kryteriami dobrej i artystycznie ambitnej fotografii, aby w przyszłości mogli przysyłać do kraju ze swej pracy misyjnej interesujące, nadające się do publikacji zdjęcia. Zainteresowani fotografią klerycy mieli do dyspozycji sześć stanowisk pracy w ciemni fotograficznej wyposażonej w dobrej jakości sprzęt. Aby klerycy mogli poprawić swoją teorię i umiejętności fotograficzne, organizowano konkursy, w których jurorami byli zawodowi fotograficy z Olsztyna. W podobnym celu funkcjonowała w Seminarium sekcja filmów wąskotaśmowych.

---

¹⁶ W związku z utworzonym na nowo powstałym Uniwersytecie Opolskim (w 1994 roku) Wydziałem Teologii, WSD diecezji opolskiej w 1997 roku przeniesiono z Nysy do Opola, czyniąc je częścią Wydziału Teologii UO.

Zakończenie

W niniejszym artykule, ze względu na ograniczone jego ramy, przedstawiono tylko ogólny zarys funkcjonowania formacji intelektualnej w Misyjnym Seminarium Duchownym Księży Werbistów w Pieniężnie i w jego integralnej części, jaką było studium filozofii przez 16 lat funkcjonujące w Nysie. Nie jest to zatem szczegółowe, historyczne opracowanie, gdyż musiałoby ono być znacznie obszerniejsze. Głównym celem artykułu było ukazanie dynamiki rozwoju w kolejnych okresach – bezpośrednio powojennego, następnie systematycznego choć umiarkowanego rozwoju przez okres bumu powołaniowego w naszym Seminarium (od lat 70/80 do przełomu lat 80/90) aż do lat wyraźnej recesji, w której od pewnego czasu się znajdujemy. Niezależnie od okresu zawsze było widoczne staranie Zarządu Seminarium oraz jego formatorów, żeby możliwie jak najlepiej przygotować naszych kleryków do czekającej ich trudnej, pod wieloma względami, pracy misyjnej. Wysiłek ten był skierowany na całego człowieka. W pierwszej kolejności na jego stronę duchową, następnie przez studia na rozwój intelektualny a przez rozwój wrażliwości artystycznej (szeroko rozumianej) także na stronę osobowościową. Ponadto, uprawianie różnych dyscyplin sportowych, krótsze lub dłuższe wędrowki relaksacyjno-turystyczne, różnego rodzaju wymagania higieniczne domu oraz praca fizyczna w polu i w ogrodzie dobrze przygotowywały fizycznie naszych przyszłych misjonarzy.

Bibliografia

- Boyer C., 1937, *Cursus philosophiae: ad usum seminariorum*, Vol. 1-2, Universitatis Gregoriana, Roma.
- Diekamp F., 1946, *Theologiae Dogmaticae Manuale*, Vol 1-4, Desclée, Paris.
- Granat W., 1959-1964, *Dogmatyka katolicka*, t. 1-9, Towarzystwo Naukowe Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego, Lublin.
- Gredt J., 1961, *Elementa philosophiae: Aristotelico-Thomisticae*, Vol. 1, *Logica*, Vol. 2, *Metaphysica, ethica*, Ausgabe 10, Herder, Freiburg.
- Informator studiów*. Misyjne Seminarium Duchowne Księży Werbistów. Chłudowo – Nysa – Pieniężno 1986.
- Kowalewski M., 1959, *Logika*, Pallottinum, Poznań.
- Księga kleryków*, Sekretariat dyrektora studiów, Pieniężno. (Księga prowadzona piśmem odręcznym).

- Noldin H., 1904, *Summa Theologiae Moralis – de praeceptis Dei et Ecclesiae*, Rauch/Pustet, Innsbruck.
- Piskorek I. (red.), 2020, *Stulecie Domu Misyjnego św. Wojciecha w Pieniężnie (1920-2020)*, Verbinum, Górna Grupa.
- Piskorek I. i Studnik M., 1991, *Sprawozdanie z działalności naukowo-dydaktycznej Misyjnego Seminarium Duchownego Księży Werbistów za rok akademicki 1989/1990*, Nurt SVD, t. 52, nr 1, s. 1001-1010.
- Protokół nr 1 z posiedzenia Rady Pedagogicznej MSD w Pieniężnie*, 10.09.1957, Archiwum Dyrektora Studiów w Pieniężnie.
- Przybylski B. (red.), 1965, *Gratia plena: Studia teologiczne o Bogurodzicy*, Księgarnia św. Wojciecha, Poznań.
- Śliwka E., 1986, *Formacja intelektualna, działalność dydaktyczno-naukowa i wydawnicza werbistów polskich (1919-1982)*, Pieniężno.
- Wyższe Międzydiecezjalne Seminarium Duchowne w Opolu – Rys Historyczny* [on-line], <http://seminarium.opole.pl/rys-historyczny/> [dostęp: 24.04.2021].